

УДК 342.951:35.088(477)

О.Д. КОСТЮКОВ, Одеський державний
університет внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНІ СФЕРИ ОХОРОНИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ

Ключові слова: державна охорона, вищі посадові особи, органи державної влади, особиста охорона

Із початку свого існування людство було вимушено об'єднуватися в громади, а потім у держави. Особливу роль та значимість для суспільства завжди мала особистість правителів (вождів, царів, імператорів, президентів тощо), яких в народі з давніх часів називали не інакше, як «помазанниками Божими на Землі». Вищі особи держави виступають атрибутами влади, носіями суверенітету, від їхніх владних приписів залежить реалізація законів, державних програм, вирішення завдань державного масштабу. Історія знає багато прикладів того, як деструктивні політичні сили, переслідуючи свої цілі, використовували нелегітимний примус стосовно посадових осіб держави, при цьому, в окремих випадках має місце намагання фізично знищити свого політичного візаві. Необхідність особливо ретельної охорони життя лідерів держав обумовлено їх особливою соціальною роллю, адже наслідками вдалого замаху може бути зміна долі цілого народу або навіть ходу всієї світової історії. Серед прикладів можна згадати вбивство спадкоємця Австро-Угорської монархії ерцгерцога Франца Фердинанда (28.06.1914 р.). Вважається, що з вбивства у Сараєво почалася перша світова війна і новий глобальний переділ світу, в який були залучені більшість з існуючих у той час незалежних держав [1, с.272].

Дослідженню становлення та розвитку органів державної влади та окремих правоохоронних органів в різні періоди існування України були присвячені роботи таких вітчиз-

няних авторів, як О.І. Биркович, В.М. Грицак, С.В. Губар, В.А. Довбня, В.В. Землянська, А.І. Козаченко, І.Д. Коцан, М.Г. Любар, М.М. Мацькевич, Ю.А. Холод, Я.І. Хом'як тощо. Проте у вітчизняній науці відсутні жодні окремі дослідження, присвячені історії розвитку та формуванню інституту державної охорони органів влади та вищих посадових осіб. Тому метою статті є визначення історичних та правових засад становлення сфери державної охорони органів влади та вищих посадових осіб в різні періоди існування України.

Наша держава пройшла тривалий та нелегкий шлях до незалежності. Народ України не одне століття виборював свої права і свободи. У різні історичні періоди Україна була частиною могутніших держав та імперій. Тому для розкриття зазначеного вище питання необхідним є дослідження особливостей здійснення охоронної діяльності у період формування давньоруської державності й права (Київська Русь, Галицько-волинське князівство), у період існування Запорозької Січі – військово-демократичної форми української державності, а також української козацької держави (Гетьманщини), у період входження українських земель до складу Російської імперії, у період спроб відродження української національної держави, за часів становлення і розвитку України в радянський період, а також після здобуття Україною незалежності [2, с.7–8].

Під час існування Київської Русі охорона князів здійснювалась найбільш постійним воєнним формуванням – дружиною. Це були не просто охоронці, а найбільш близькі до князя люди Дружина була ядром війська. У перший період існування Київської Русі дружинний лад характеризувався тим, що дружинники постійно перебували поруч із князем, жили при його дворі, поділяли його інтереси, в усьому допомагали йому. Князі постачали дружину всім необхідним: їжею, одягом, зброєю. Вони вважали дружинників своїми радниками [3, с.33]. Основний контингент дружини – родова знать, але усякий, кого і князь вважав цінним у ратній справі й пораді, міг бути включеним до складу дружини. З ря-

дів старшої дружини виходили найважливіші представники князівської адміністрації. Молодші дружинники («отроки», «пасинки», «дитячі») постійно перебували при дворі князя. З молодшої дружини виходили охоронці князя, а також призначалися нижчі посадові особи.

Необхідно зазначити, що в роботах окремих авторів присутні деякі протиріччя щодо ролі малої дружини як основної охоронного формування Київського князя. Так І.Н. Фалалєєва зазначає, що доволі значна частина вказаної дружини мала доволі низький соціальний статус, і зазвичай виконували господарські функції [4, с.92]. В свою чергу, окремі джерела вказують на наявність як малої, так і молодшої дружини князя. У склад першої входило від 25 до декілька сотень близьких до князя осіб, які безпосередньо виконували обов'язки щодо його особистої охорони. В свою чергу, молодша дружина (або «підпорядкована») складалася із слуг, помічників та рядових солдат. К XII ст. значно збільшилася відмінність між малою та молодшою дружинами [6, с.5–6].

Інститут особистої охорони посадових осіб на Українських землях отримав подальшого розвитку в період існування Запорізької Сечі, зокрема, при формуванні Гетьманщини. Завдання з особистої охорони Гетьманів, Гетьманської резиденції, Генеральної старшини, Генеральної артилерії, військової канцелярії, Генерального суду виконували спеціально створені наймані піхотні підрозділи. В другій половині XVII ст. гетьман Богдан Хмельницький для охорони української столиці Чигирин та власного конвою сформував кілька «охочих» сотень, які згодом звів у так звані сердюцькі полки. Зазначені полки централізовано споряджались одягом та зброєю і підпорядковувались безпосередньо гетьману. За службу вони отримували від Гетьмана грошову оплату з Гетьманської скарбниці, знаходились на повному забезпеченні матеріально-технічними ресурсами та особисто підпорядковувались Гетьману. Відповідно зазначена категорія козаків мала назву сердюки (серденята) – воюки найманих піхотних частин, що утримувалися гетьманами Війська Запорозького. Сердюків набирали переважно з україн-

ського населення, козаків Гетьманщини і Запоріжжя. Середній сердюцький полк нараховував 400–500 вояків [6, с.27].

Доволі цікавим є дослідження військової варту Гетьманщині в роботі Є. Славутича, в якій він висвітлює діяльність охотного (найманого) війська та відділи так званих військових служителів, до яких належали Надвірна компанійська корогва, Жолдацька сторожа і Фузилерна рота, військова і полкова музика та артилерія. З точки зору автора, Фузилерна рота була професійним військовим загоном особистої охорони вищих посадових осіб козацької держави. Хронологічно Фузилерна рота бере свій початок у 1765 р. Але засади формування даного підрозділу лежать ще з діяльності Жолдацької вартової команди, або ж гвардійської гетьманської сторожі, що несла варту при вищих українських установах, у гетьманському палаці, виконувала різні доручення гетьмана, супроводжувала конвоєм вищих урядових осіб [7, с.110].

Подальша історія становлення та розвитку в Україні сфери охорони державних органів влади та посадових осіб тісно пов'язана із формування відповідного інституту в Російській Імперії. В самій Росії перші письмові відомості про існування підрозділів великокнязівської і царської охорони відносяться до правління Івана IV (Грозного). Боярська дума в серпні 1555 р. вирішує виділити землю поряд з Московським Кремлем для розташування двох тисяч палацових стрільців, що пояснювалося необхідністю їх постійного знаходження поруч з царським палацом. Склад безпосередньої особистої охорони государя У XVII ст. складав 200 осіб, які постійно знаходились біля нього. Вночі біля царської спальні постійно чергувала особа з числа близьких бояр – головний спальничий, з одним або двома наближеними царедворцями. У сусідній кімнаті знаходилися шість охоронців, а в наступних приміщеннях розташовувалися ще сорок чоловік. Крім того, у кожних воріт і дверей палацу стояли добірні стрільці.

Функції з охорони першої особи держави були закріплені в нормативних документах того часу. Так, у Стрілецькому наказі була

зазначена необхідність виділення окремих військових, поліцейських та охоронних (палацових) функцій стрілецьких полків. В офіційних документах також були перераховані «турботи» по охороні царської особи і сім'ї, царського палацу і дипломатичного корпусу, у вигляді окремих завдань для зазначених військових формувань. Формування спеціальних охоронних стрілецьких підрозділів історично пов'язують з іменем Артемона Сергійовича Матвєєва – руського державного діяча, до речі, діяльність якого тісно пов'язана з Україною. Деякі завдання і функції державної охорони за ініціативою А. Матвєєва були відображені у «Соборному уложенні» – першому кодексі законів Руської держави, прийнятий Земським собором 1648–1649 рр. після повстань в Москві та інших містах Росії (Уложення царя Олексія Михайловича 1649 р.) [8, с.183].

Особливості процесу створення та функціонування спеціалізованої структури охорони перших осіб держави в Російській Імперії, безперечно, мали великий вплив на формування відповідної сфери в Україні. Протягом XVIII ст. і на початку XIX ст. охорона імператора, членів його родини і резиденцій, де проживали представники Двору, здійснювалася військовими методами – караулами гвардійських полків Російської армії (Преображенським, Семенівським, згодом до них додався й Ізмайловський гвардійський полк).

Треба зазначити, що особиста царська охорона того періоду доволі часто підпадала під вплив різних політичних сил, що призводило до втручання армійської еліти в політику держави і до участі гвардії в палацових переворотках. Активна роль гвардійців в палацових переворотках XVIII ст., вбивство імператора Павла I (1802 р.) та їх участь у повстанні декабристів (1825 р.) привели до того, що гостро повстало питання про створення професійної державної охорони. Таким чином, 18.05.1811 р. (напередодні Вітчизняної війни 1812 р.) був вперше створений постійно діючий спеціальний військовий підрозділ, призначений виключно для охорони государя. Він отримав назву – Власний Його Імператорської Величності конвой [9, с.201].

Вже згодом, у січні 1827 р., після вступу на престол імператора Миколи I, створюються автономні професійні охоронні військові (комендантські) структури (батальйони палацових гвардійців зі складу Преображенського, Семенівського та Ізмайловського гвардійських полків). В той же період була заснована «Рота палацових гренадер», з особового складу якої були створені команди в Санкт-Петербурзі, Царському Селі і Московському Кремлі [9, с.217].

Зародження та поширення революційного руху в Росії, а також значне збільшення терористичних проявів, що зазіхали на загальній державній устрій, становили загрозу Його Імператорській Величності, членам його родини, обумовило посилення та певну перебудову охоронного апарату. В кінці 1861 р. була створена спеціальна варта для охорони імператорських резиденцій, а в 1866 р. – III відділенні Власного Його Імператорської Величності Канцелярії заснована спеціальна (негласна) охоронна команда [10, с.31].

Говорячи про становлення та розвиток сфери охорони державних органів влади та посадових осіб в Російській імперії в зазначений період не можна не згадати про активну участь козаків в особистій охороні Імператора, членів царської родини, найважливіших об'єктів державного значення, органів державної влади, високих посадових осіб тощо. Так, достеменно відомо про участь козацьких підрозділів в охороні царських осіб. Сформувати такий підрозділ для власного конвою Імператриці Катерини II запропонував князь Г.А. Потьомкін. Катерину Велику усюди супроводжували донські козаки під командою легендарного отамана Олексія Івановича Іловайського, який довів свою вірність престолу в годину пугачовщини [11, с.9].

Вважаємо, що наступним кроком нашого дослідження має бути аналіз розвитку в Україні сфери охорони вищих посадових осіб у період після падіння Російської монархії та розпаду колись великої Імперії. При цьому, показовими ми вважаємо як відносно незначний в часі період спроб відродження української державності (1917 по 1920 рр.), так й

значно більший (більш ніж 70 років) період становлення і розвитку України в радянський період.

У період спроб відродження української державності найбільш організованою була особиста охорона Гетьмана Павла Скоропадського, яка відрізнялася чіткою ієрархічною структурою. Вже на третій день після квітневого перевороту новий уряд ухвалив положення «Про Головну квартиру гетьмана», яка мала складатися «з Чинів, які знаходилися при гетьмані для доручень, Власної Канцелярії і Штабу гетьмана [12, с.27]. До складу Штабу гетьмана входило: Управління гетьманського коменданта; конвой; особиста охоронна команда гетьмана; загін окремого призначення; особливий відділ [13, с.204]. Не зайве буде коротко охарактеризувати зазначені вище підрозділи, які в цілому склали єдину систему забезпечення особистої безпеки Гетьмана.

На зазначене вище Управління гетьманського коменданта повністю покладалася особиста безпека голови держави. Комендант підкорявся безпосередньо начальнику Штабу гетьмана і призначався на посаду за поданням останнього окремим наказом гетьмана. Виключно всі урядові установи були зобов'язані надавати комендантові відомості стосовно гетьманської безпеки. У своїй діяльності гетьманський комендант керувався спеціальною інструкцією Штабу, затвердженою гетьманом і підписаною начальником Штабу. Він користувався правами головноуправляючого з окремими правами товариша міністра. Безпосередньо комендантові підпорядковувались помічник і старшини для доручень, канцелярія, самохідний відділ, конвой, особиста охоронна команда і гетьманська стайня. Начальники цих підрозділів користувалися правами на кілька рангів вищими, ніж у звичайних структурах [13, с.205].

Власний конвой ясновельможного пана гетьмана підпорядковувався гетьманському комендантові. Положення «Про головну квартиру гетьмана» чітко визначало обов'язки конвою як військової частини, призначеної для охорони гетьмана і його родини та його

статус, за яким він прирівнювалася до кавалерійського полку. Особовий склад конвою числився на дійсній військовій службі. Загальні права й обов'язки конвойних визначалися військовими законами та статутами, а спеціальні охоронні – статутом залогової (гарнізонної) служби й особливою інструкцією коменданта, затвердженою начальником штабу гетьмана. Старшини конвою призначалися на посаду коменданта за поданням свого командира. Умови комплектування конвою козаками визначалися за взаємним узгодженням начальника штабу і військового міністра [14, с.121].

Окремою військовою частиною, яка прирівнювалася до полку, вважалася й особиста охоронна команда гетьмана, що також підлягала коменданту. Вона комплектувалася «виборними надійними особами для охорони Пана Гетьмана, як при знаходженні в місці постійної резиденції, так і під час мандрівок по залізничним, шосейним і водяним шляхам». Для виконання своїх завдань у складі охорони встановлювалися постійні нерухомі і перепускні пости у палаці гетьмана; розроблявся бойовий розрахунок з використанням особистого конвою гетьмана та інших охоронних установ; відпрацьовувалася система заходів з нагляду за місцевістю і спорудами, що безпосередньо прилягали до палацу, і за шляхами постійного проїзду гетьмана та його родини; встановлювався зв'язок з центральними і місцевими розшуковими установами для визначення засобів охорони в непередбачених випадках [14, с.121].

Загін особного призначення створений з метою забезпечення порядку в місцях перебування П. Скоропадського. Загін підпорядковувався начальникові штабу гетьмана та прирівнювався до окремого батальйону. Обов'язки особового складу загону визначалися військовими статутами і особливою інструкцією начальника Штабу гетьмана. Помічник командира загону, господар і командири взводів прирівнювались у правах до ротних командирів, а унтер-офіцери – до молодших офіцерів, хоча за чисельністю загін відповідав лише сотні.

Важливу роль в забезпеченні охорони Гетьмана та державного устрою відігравав окремий структурний підрозділ гетьманського Штабу – особливий відділ. На нього покладалася функція збереження суспільного спокою та протидія ворожим до влади гетьмана силам. Серед контингенту, з яким вів боротьбу особливий відділ, визначалися три основні категорії: агенти російського радянського уряду; українські революційні діячі, які очолювали антигетьманський рух; єврейські агітатори, що сіяли розбрат серед населення в господарській галузі [12, с.29].

Враховуючи зазначені факти можна стверджувати, що охорона і служба безпеки голови Української Держави досить швидко набули службової спроможності, оскільки мали чітко регламентовані функції, кваліфікований кадровий і достатній матеріальний потенціал для виконання службових обов'язків.

Безперечно найбільш велике значення та суттєвий вплив на становлення й розвиток системи державної охорони вищих посадових осіб в сучасній Україні має досвід діяльності відповідних служб та підрозділів у період становлення радянського соціалістичного суспільства та існування СРСР.

Одразу після здійснення більшовиками жовтневого перевороту в Росії склалася вкрай напружена обстановка. Виступи внутрішньої опозиції привели до громадянської війни, розповсюдженою була й тактика використання індивідуального терору проти керівників радянської держави. Питання щодо створення спеціального підрозділу, який би здійснював фізичну охорону «найважливіших державних працівників», набувало все більшої актуальності. У березні 1918 р. після переїзду керівництва країни з Петрограда до Москви ця функція була покладена на оперативне відділення при Президії Всеросійської Надзвичайної комісії [15]. 14 співробітників підрозділу, під керівництвом, крім виконання охоронних функцій (безпека мітингів і зборів), вели зовнішнє спостереження, боролися з бандитизмом і спекуляцією [16, с.34].

Дещо парадоксально, але в різних джерелах говориться про те, що з самого початку

радянська влада не дуже переймалась питанням здійснення особистої безпеки керівників революції, але після серпневого «есерівського» замаху на Леніна 1918 р., ситуація стрімко змінилась. Оперативне відділення стало щодня виділяти від одного до кількох оперативних комісарів (так називалася посада) для охорони Голови Раднаркому. Епізодично виділялася охорона Л.Д. Троцькому і Ф.Е. Дзержинському. Важке поранення Голови Раднаркому в результаті терористичного акту, здійсненого терористкою Ф. Каплан, вбивство ряду радянських керівників, захоплення машини В.І. Леніна бандою грабіжників (1919 р.) змусили посилити увагу до проблем державної охорони [17, с.145].

Відповідно до постанови Президії Всеросійської Надзвичайної комісії від 26.11.1920 р. було створено Спеціальне відділення, завдання якого включали в себе організацію та здійснення охорони керівників держави і проведених заходів з їх участю. До моменту утворення в січні 1922 р. Державного політичного управління спецвідділення при Колегії ДПУ налічувало вже 24 людини. У 1930 р. Постановою ЦВК СРСР від 10.07.1934 р. був утворений загальносоюзний Наркомат внутрішніх справ. Найбільш потужним оперативними ланкою в структурі Наркомату внутрішніх справ стало Головне управління державної безпеки (ГУДБ НКВС СРСР), очолюване в той період безпосередньо наркомом. В утвореній структурі сформований був й оперативний відділ, який здійснював роботу з охорони вищих посадових осіб держави, дипломатичного корпусу та іноземних гостей, а також порядку на найбільш значимих громадських заходах [17, с.157].

Суттєві зміни у структурі підрозділів державної охорони відбулися в після воєнні роки. Згідно з постановою Верховної Ради СРСР від 15.03.1946 р. було утворено Міністерство державної безпеки СРСР (МДБ СРСР). У зв'язку з цим перейменовано відповідні управління, було створено два управління охорони. Управління охорони № 1 МДБ СРСР, що здійснювало особисту охорону І.В. Сталіна, та Управління охорони № 2 МДБ СРСР, що відав

безпекою інших керівників СРСР. Вже в грудні 1946 р. обидва управління охорони, а також Управління Коменданта Московського Кремля були об'єднані в Головне управління охорони (ГУО) МДБ СРСР. Певний період часу з 1953 р. функції здійснення державної охорони керівних кадрів партії та уряду було покладено на управління у складі об'єднаного МВС СРСР. З 03.07.1975 р. було створено 9 Службу КДБ при Раді Міністрів УРСР. Саме 9-те управління КДБ практично до кінця існування СРСР було основним суб'єктом здійснення державної охорони вищих керівників держави, членів їх сімей, органів державної влади та відповідних об'єктів.

До конкретних завдань зазначеного управління було віднесено: охорона членів Політбюро, забезпечення охорони і безпеки маршрутів пересування осіб, які охоронялися, охорона адмінбудинків, згодом в оперативному обслуговуванні Служби знаходилися режимні зони, спецтраси, палаци культури, спецкомплекси в театрах та інших видовищних закладах, мисливські господарства. 9 Служба функціонувала до вересня 1991 р., коли КДБ УРСР було ліквідовано і створено 9 Управління охорони Служби Національної безпеки України, яке проіснувало до 1992 р. [18].

З набуттям Україною незалежності у молодій державі постало питання реформування і вдосконалення системи органів безпеки. Одним із перших нормативних актів самостійної держави був Указ Президента України від 15.01.1992 р. № 40 що до створення Управління охорони вищих посадових осіб. Закон України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» Верховна Рада України ухвалила в 1998 р.

Розглянувши історичний та правовий аспекти становлення сфери охорони перших осіб держави, можна зробити висновки, що назначена діяльність має на Україні глибокі коріння та багату історію. Виникнення спеціальних військових формувань (дружини Князя, зокрема, малої дружини, функцією якої була безпосередня охорона перших осіб держави, членів їх сім'ї та місць їх перебування) приходиться ще на період формування дав-

ньоруської державності й права (Київська Русь, Галицько-Волинське князівство).

Серед основних періодів становлення та розвитку інституту особистої охорони посадових осіб на Українських землях, можна визначити: період існування Запорізької Сечі та формування Гетьманщини (створення сердюцьких полків, Надвірної компанійської корогви, Жолдацької сторожи, Фузилерної роти тощо); період перебування України у складі Російської Імперії (спеціальні охоронні стрілецькі формування, лейб-гвардійські підрозділи, Власний Його Імператорської Величності Конвой та інші структури); у період спроб відродження української державності, зокрема, під час приходу до влади Гетьмана Павла Скоропадського, особиста охорона якого відрзнялась чіткою організацією та структурою (Управління гетьманського коменданта; конвой; особиста охоронна команда гетьмана; загін окремого призначення; особливий відділ).

Основоположні принципи охоронної діяльності, методи виявлення та протидії потенційним загрозам, порядок взаємодії з іншими силовими відомствами держави, тактичні особливості проведення охоронних заходів, що склалися в період існування Радянського Союзу, мали значний вплив на формування відповідної сфери в сучасній Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сифакис К. Энциклопедия покушений и убийств / Карл Сифакис. – М. : Изд-во «Вече», 1998. – 382 с.
2. Иванов В. М. История державы и права Украины : навч. посіб. / В. М. Иванов. – К. : Атіка, 2003. – 416 с.
3. Проценко Ю. Л. Древнерусское государство и право : лекция / Ю. Л. Проценко. – Волгоград : Изд-во Волгоград. гос. ун-та, 2000. – 60 с.
4. Фалалева И. Н. Политико-правовая система Древней Руси IX–XI вв. / И. Н. Фалалева. – Волгоград : Изд-во Волгоград. гос. ун-та, 2003. – 164 с.
5. История государства и права славянских народов : учеб. пособие / [под ред. И. Н. Кузнецова]. – Минск : БГЭУ, 1998. – 165 с.

6. Струкевич О. Історія України в особах: Козаччина / О. Струкевич. – К. : Україна, 2000. – 552 с.

7. Славутич Є. Фузилерна рота – урядова військова варта в Гетьманщині : історія, організація, однострій (1765–1781) / Є. Славутич // Історико-географічні дослідження в Україні. – К., 2004. – Ч. 7. – С. 109–126.

8. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. Т. 5 / [под общ. ред. О. И. Чистякова]. – М. : Юрид. лит., 1988. – 432 с.

9. Императорская российская гвардия 1700–1878. // [сост. генерал-лейтенант барон В. Штейнгель]. – СПб. : Тип. Канцелярии СПб. градоначальника, 1878. – 315 с.

10. Хайнак Н. П. Уголовно-процессуальные формы борьбы царизма с революционным и демократическим движением в России 2-ой половины XIX в.: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Хайнак Николай Петрович. – М., 1990. – 180 с.

11. Казачьи войска. Хроника // [под ред. В. К. Шенк ; сост. В. Х. Казин]. – М. : Дорваль, 1992. – 157 с.

12. Гай-Нижник П. Штаб гетьмана Павла Скоропадського / Павло Гай-Нижник // Вісник

державної служби України. – 2008. – № 2. – С. 21–36.

13. Тимошук О. В. Охоронний апарат Української Держави (квітень–грудень 1918 р.) : монографія / О. В. Тимошук. – Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 462 с.

14. Дорошенко Д. І. Історія України: 1917–1923 рр. / Дмитро Дорошенко. – К. : Темпора, 2002. – Т. 2 : Українська Гетьманська Держава 1918 року. – 352 с.

15. Постановление ВЦИК и Совета Рабочей и Крестьянской обороны «О революционных комитетах (положение)» : от 24.11.1919 г. // СУ РСФСР. – 1919. – № 53. – Ст. 508.

16. Фомин А. А. Чрезвычайное законодательство в российском государстве (теоретико-правовое исследование): дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.01 / Фомин Алексей Александрович. – Саратов, 2001. – 204 с.

17. Заякин Б. История спецслужб России / Борис Заякин. – М. : Самиздат, 2010. – 201 с.

18. 3 історії створення органів державної охорони на Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.do.gov.ua/udo/control/uk/publish/article?art_id=3784&cat_id=3738.

Костюков О. Д. Становлення та розвиток в Україні сфери охорони органів державної влади та посадових осіб / О. Д. Костюков // Форум права. – 2011. – № 4. – С. 403–409 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-4/11kodtpro.pdf>

Виконано аналіз та визначено історичні та правові засади становлення сфери державної охорони органів влади та вищих посадових осіб в різні періоди існування України. Вказані чинники, що мали найбільший вплив на формування принципів та методів діяльності Управління державної охорони України.

***

Костюков А. Д. Становление и развитие в Украине сферы охраны органов государственной власти и должностных лиц

Выполнен анализ и определены исторические и правовые основы становления сферы государственной охраны органов власти и высших должностных лиц в разные периоды существования Украины. Указаны предпосылки, которые имели наибольшее влияние на формирование принципов и методов деятельности Управления государственной охраны Украины.

***

Kostukov O.D. Becoming and Development in Ukraine Spheres of Protection of Bodies of the Government and Officials

Article is devoted to the analysis and definition of historical and legal bases of becoming of sphere of the state protection of authorities and the supreme officials in the different periods of existence of Ukraine. Preconditions which had the greatest influence on formation of principles and methods of activity of Management of the state protection of Ukraine are specified.